

Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение
«Средняя общеобразовательная школа № 2»
городского округа город Агидель Республики Башкортостан

РАССМОТРЕНО

и принято на заседании ШМО

протокол № 1

от «30» 08 2019 г.

Руководитель ШМО

Р.К. Усаева Р.К. Усаева

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

Р.Х. Миннибаева Р.Х. Миннибаева

«02» 09 2019 г.

УТВЕРЖДАЮ

Директор МАОУ СОШ №2

Л. Н. Шашкина Л. Н. Шашкина

«02» 09 2019 г.

Приказ № 139

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА ПО ПРЕДМЕТУ
«Башкирский язык как государственный язык Республики
Башкортостан»
начального общего образования

Срок реализации: 3 года

На основе примерной программы: Министерства Образования Республики
Башкортостан- 2017 и

Разработчики: ШМО учителей гуманитарного цикла.

2019 год

1. Башкорт телен дәүләт теле буларак өйрәнеү предметының өйрәнеү һөзөмтәләре.

Шәхсән һөзөмтәләр (мәктәп укыусыларының башкорт теленән төп программаны үзләштерүе);

- Башкортостан Республикаһында башкорт теленең дәүләт теле булыуын аңлау: башкорт телен өйрәнеүҙең эшмәкәрлек һәм профессиональ эшмәкәрлектә кәрәкле булыуын аңлау;
- башкорт телен ғәмәлдә кулланыуға әзерлек: үз-ара аралашыуға толерантлык;
- башкорт теленең башкорт мәҙәниәте менән танышыу сараһы булыуын аңлау.

Метапредмет һөзөмтәләр (рус телле мәктәптәргә башкорт телен өйрәнеү):

- телдән һәм язма хәбәр ителгән мәғлүмәттә адекват кабул итеү;
- төрлө стилдәге һәм жанрзағы тексты төрлө укыу төрҙәрендә кабул итеү;
- тыңланған һәм укылған тексты бирелгән эш төрҙәре (план, йөкмәткеһен һөйләү, конспект) менән яңынан һөйләй белеү;
- аралашыу сфераһы һәм шартына карап, телмәрендә һәм язма телмәрендә төҙөй белеү, әңгәмә, фекер алышыу, дискуссияла катнаша алыу;
- үз аллы белем ала белеү, төрлө мәғлүмәт сығанактары, интер- һәм ресурстары, ваҡытлы матбуғат басмалары менән эшләй белеү; белешмә әҙәбиәт менән куллана алыу;
- тәғәйен темаға материалды һайлап ала һәм системаға килтереү ысулдарын үзләштерү; үз карашынды анализлай, сағыштыра, күрһәтә, һығымта яһай, йомғаклай, нигеҙләй белеү;
- башкорт телен башка сығанактарҙан мәғлүмәт алыу сараһы буларак куллана алыу һәләтен үстөрөү;
- үз телмәрендә баһалау күнекмәләрен үзләштерү;
- предмет-ара кимәлдә (туған тел, сит тел, әҙәбиәт) тел күренештәрен анализлай белеү.

Предмет һөзөмтәләре

- төп аңлатмаларҙы үзләштерү: тел һәм телмәр, телдән һәм язма телмәр, диалог һәм монолог, телмәр ситуацияһы, телмәрҙең функциональ стилдәре һәм типтары, текст; телдән системаһы: фонетика, лексика;
- башкорт теленең телмәр берәмектәрен белеү, уларҙың билдәләре, һүз, һүзбәйләнеш, һөйләм, уларҙың үзенсәлектәре;
- телмәр практикаһында ситуация һәм аралашыу стилиндә тел берәмеген урынлы кулланыу;
- фонетик һәм лексик системаның төп үзенсәлектәрен һәм рус теле менән сағыштырмаса башкорт теленең грамматик төзөлөшөн белеү;
- башкорт әҙәби тел нормаларын һәм телмәр этикетын белеү, уларҙы әйтергә теләгән фекерендә төзөгәндә, йәғни телдән һәм язма телмәр практикаһында кулланыу;
- төрлө төрҙәге лингвистик, ике телле һүзлектәр менән куллана белеү;
- төрлө функциональ стиль һәм жанрзағы текст йөкмәткеһен укыу һәм аңлау: әҙәби (шиғыр, йыр, хикәйә)

- ғәзәти темпта тәкдим ителгән мәғлүмәтте (укытыусы телмәре, радио һәм телевидение дикторы телмәре һ.б.) аңлау;
- текст менән мәғлүмәт сығанағы буларак эш итә белеү, текста төрлө аспектта анализ, текстты планға, тезиска, конспектга өйләндерәүҙең төрлө информацион төрҙәрен үзләштерәү;
- текст фрагменттарын рус теленән башҡорт теленә тәржемә итеү.

2. Укыу предметының йөкмәткеһе

Башҡорт теле уҡытыуың беренсе бәҫкысы 2-4-сы кластарға тура килә. 2-4-се кластарға уҡытыуың максаты – башҡорт теленең өндәр системаһы, лексик байлығы, морфологик категориялары һәм синтаксик төҙөлөшө тураһында белем биреү. Башҡорт теле башланғыс кластарға еңелдән ауырға барыу принцибына ярашлы урынлаштырыла. Был кластарға үҙең хақында, Башҡортостан тураһында, тәбиғәт күренештәре, кейем-һалым, кешенең шәхси гигиенаһы, һандар, һөнәрҙәр, Ватан тураһында өйрәнелә.

Рус һәм башҡа мәктәптәргә телдә белмәгән балаларға башҡорт теле өйрәтеүҙең байтаҡ үҙенсәлектәре бар. Уларҙың иң мөһимдәрен һанап китәбез:

1. Башҡорт теленең өндәр системаһы, лексик байлығы, морфологик категориялары һәм синтаксик төҙөлөшө тураһында белем биреү.
2. Туған материалы еңелдән ауырға барыу принцибына ярашлы урынлаштырыла. Йөкмәткеһендә нигеҙҙә идея-тематик, тарихи-хронологик һәм жанр принцибы һаҡлана. Башҡортостандың мәҙәниәте, әҙәбиәте, сәнғәте өйрәнелә.
3. Башҡорт теле мотлак практик рәүештә өйрәнелә. Лингвистик һәм әҙәби күренештәр, уҡыу материалы нигеҙендә, практик кулланыу максатынан сығып өйрәнелә (коммуникатив йүнәлеш). Башланғыс кластарға башҡорт теленең өндәр системаһы, лексик байлығы, морфологик категориялары һәм синтаксик төҙөлөшө тураһында белем биреү.
4. Балаларҙы һөйләшергә өйрәтеү – үҙәк бурыс.
5. 2-4-се кластарға башҡорт теле өйрәнеү өсөн уҡытыу планында азнаға 1 сәғәт ваҡыт бирелә. Был дәрестәргә балаларҙы башҡортса һөйләшергә, уҡырға, элементтар яҙырға өйрәтеү бергә алып барыла. Тел менән әҙәби материалдары бергә кушып өйрәнелә (интеграция).
6. Башҡорт теле мотлак практик рәүештә өйрәнелә. Лингвистик һәм әҙәби күренештәр, уҡыу материалы нигеҙендә, практик кулланыу максатынан сығып өйрәнелә (коммуникатив йүнәлеш).

2-се класта уҡытыу предметының төп йөкмәткеһе

Башҡорт теле: уҡытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 2-се класы өсөн башҡорт теле (дәүләт теле буларак) өйрәнеү өсөн уҡыу кулланмаһы.
Х.А.Толомбаев, М.С.Дәүләтшина, Ф.М.Ғиниәтуллина, Н.Н.Кинйәбаева.- Өфө: Китап, 2017.

1.Танышыу - 3 .

Башҡортостандың калалары, ауылдары, йылғалары, күлдәре тураһында мәғлүмәт биреү. Башҡорт теленең үҙенсәлектәре өндәрен кабатлау, темаға караған башҡорт һүҙҙәрен дөрөҫ әйтеү күнекмәләрен камиллаштырыу.

2. Был – мин – 2

Үзенң ғаиләһе, ғаилә ағзалары, уларзың эштәре, туғанлык мөнәсәбәте тураһында һөйләшеү. Башкорт телендә эйәлек ялғауҙарын практик үзләштереү. Балаларзың үзҙәре укыған мәктәп, уның үзенсәлекле билдәләрен, урынлашыуын, кабинеттарын беләү. Һүзәрҙең предметты, билдәне, эште белдерәү.

3. Минең ғаиләм-2

Үзенң ғаиләһе, ғаилә ағзалары, уларзың эштәре, туғанлык мөнәсәбәте тураһында һөйләшеү. Башкорт телендә эйәлек ялғауҙарын практик үзләштереү.

4. Мин нимә яратам – 1

Мәктәп баксаһы, еләк-емештәр, уларзың кыуактары, балаларзың баксалағы эштәре. Ошо темаға караған һүзәр, уларзы дәрәс әйтеү. Һәм, ә, ләкин теркәүестәрен кулланыу.

5.Минең мәктәбем-8

Мәктәп, укыу әсбаптары атамаларын беләү, укыусыларзың эштәре тураһында ябай һөйләмдәр, диалог, монолог төҙөй беләү.

6.Минең уйынсыктарым – 8 с.

Уйынсык исемдәре, билдәләре, уйындар. Башкорт телендә калын һәм нәзек ялғауҙар.

7.Мин ял итәм - 10 с.

Кайза? Кайзан? һорауына яуап биреүсе һүзәр.

3-сө класта укытыу предметының төп йөкмәткеһе

Башкорт теле: укытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем биреү ойошмаларының 3- сө класы өсөн башкорт телен (дәүләт теле буларак) өйрәнәү өсөн укыу кулланмаһы.
М.С.Дәүләтшина, Н.Н.Кинйәбаева, Г. М Садыкова- Өфө: Китап, 2017.

1. Һаумы мәктәп - 2 с.

Телмәрҙә исемдәрҙең эйәлек заты формаларын куллана беләү. Башкорт теленң үзенсәлекле өндәре һәм хәрәфтәрен дәрәс әйтеү һәм языу; Башкортостан тураһында (тәбиғәт комарткылары, халкы, калаһы) хәбәрҙәр булыу, символикаһын беләү. Ү өн-хәрәфе. Мәктәп, укыу әсбаптары атамаларын беләү, укыусыларзың эштәре тураһында ябай һөйләмдәр, диалог, монолог төҙөй беләү. Һүзәрҙә ижектергә бүлөү, ижектер һанын билдәләй беләү. Ү өн-хәрәфен текста таний, айыра, яза беләү.

2. Мин танышам – 2 с.

Һин кем? 3, с өн-хәрәфтәре Башкорт телендәге калын һәм нәзек һузынғыларзың айырмаһын беләү һәм Һүзәрҙә билдәләү, дәрәс әйтеү һәм языу. Башкорт телендә төҙөлөшө яғынан дәрәс һөйләм төҙөй беләү. Кәрәк, кәрәкмәй, миңә, һиңә, мине, һине Һүзәрән кулланып һөйләмдәр, диалогтар төҙөй беләү.

3.Мин һәм минең ғаиләм – 2 с.

Кем менән? Кемдең? Ө өн-хәрәфе. Ғаилә, ғаиләлә кем булыуы тураһында ябай һөйләмдәр төҙөү, уларзың схемаларын эшләп, хәбәрҙең һөйләмдә урынын билдәләү. Тема буйынса кыска һорауҙарға яуап биреү. Ө өн- хәрәфен текста таний, айыра, яза беләү. Эйәлек ялғауҙарын практик үзләштерәү.

4.Мин һөнәр һайлайым– 2 с.

Һәм, ә. ләкин теркәүестәре. Темаға караған һүзлек һүззәрен кабатлау, яңыларын үзләштерәү, телмәрзә кулланыу. Килеш ялғаузарын практик кулланыузы дауам итеү. Тема буйынса үтелгәндәрзе кабатлау, белемде тәрәнәйтеү, һөйләшеү, укыу күнекмәләрен артабан үстерәү. Туғанлык мөнәсәбәттәре. Һөнәр атамалары, таныш һәм яқын кешеләрзең шөгөл-һөнәрзәре, уларзың яқшы сифаттары тураһында һөйләшеүзәр, текстар укыу, дәреслектәге күнегеүзәр текстары, диалогтар. “Кушымта”лағы материалдар, укыусыларзың үззәре һайлаған текстар.

5.Мин тәбиғәтте яратам – 3 с.

Урманда. Нимәләр? Нимә эшләйзәр? Калын һәм нәзек ялғаузар.Тема буйынса һүзлек һүззәрен үзләштерәү, практик кулланыу. Күплек ялғаузарын практик үзләштерәү.

6.Минең яраткан мизгелем - 12 с.

Башкортостанда, үзебез йәшәгән төйәктә көз, қыш, яз, йәй мизгелдәре, уларзың билдәләре. Нимә? Нимә эшләй? Тәбғәттең төрлө күренештәре.Мизгелдәргә бәйләнешле ололарзың эштәре, хәстәрзәре. Мизгелдәргә ярашлы балаларзың эштәре, уйындары тураһында һөйләшәләр, әсәрзәр укыу, мәкәлдәр, һынамыштар менән танышыу.

Көн торошына бәйле һүззәрзе дөрөс кулланыу, телмәр күнекмәләрен үстерәү. Һөйләм төрзәре. Тасуирлау элементтары. Иғлан языу. Темаға караған һүзлек һүззәрен кабатлау, яңыларын үзләштерәү, телмәрзә кулланыу. Килеш ялғаузарын практик кулланыузы дауам итеү.

7. Минең гардеробым – 3 с.

Килеш һәм зат ялғаузарын кулланыу. Темаға бәйле һүзлек һүззәрен кабатлау, яңыларын үзләштерәү, телмәрзә кулланыу. Ниндәй?

8.Минең тыуған көнөм.– 2 с.

Калын һәм нәзек ялғаузар. Килеш һәм зат ялғаузарын кулланыу. Теләк һөйкәләше. Темаға бәйле һүзлек һүззәрен кабатлау, яңыларын үзләштерәү, телмәрзә кулланыу. Калын һәм нәзек һүззәргә дөрөс ялғаузар кушып әйтеү, языу.

9. Мин сәйәхәтсе– 6 с.

Сәйәхәт. Башкортостандың дәүләт символдары, халқы, ер-һыуы. Зат ялғаузарын, әйәлек алмаштарын практик кулланыу. Уртақлык һәм яңғызлык исемдәр. Темаға бәйле һүзлек һүззәрен кабатлау, яңыларын үзләштерәү, телмәрзә кулланыу. Зат ялғаузарын, әйәлек алмаштарын практик кулланыу. Эш-хәрәкәтте белдерәүсе һүззәр, уларзың мәғәнә үзенсәлектәрен үзләштерәү.

4-се класта укытыу предметының төп йөкмәткеһе

Башкорт теле: укытыу рус телендә алып барылған дөйөм белем бирәү ойошмаларының 4- се класы өсөн башкорт телен (дәүләт теле буларак) өйрәнәү өсөн укыу кулланмаһы.
М.С.Дәүләтшина, Н.Н.Кинйәбаева, Г. М Садыкова- Өфө: Китап, 2017.

1.Көндә мәктәпкә барам– 4 с.

Тыуған Башкортостан тураһында әңгәмә: Тыуған ил, дәүләт символдары, республикала йәшәүсе халыктар, уларзың дуслығы. «Мәктәп», «Белем көнө» темаларына әңгәмә. Башкорт теле дәрәсенә қызыкһыныу уятыу. Тема буйынса яңы һүззәр, һүзбәйләнештәр өйрәтеү. Һөйләмдәр төзөтөү, һораузарға яуаптар алыу, 1-зән 10-ға тиклемге һандар.

«Танышыу» диалогын төзөү. Башкорт алфавит, башкорт теленә генә хас өндәрҙе, хәрәфәтәрҙе өйрәтөү. Башкорт теленә өндәре һәм хәрәфәтәре (кабатлау һәм тәрәнәйтөү) . Әсәрҙең темаһы һәм төп фекере. Мәктәп, уҡыу әсбаптары атамаларын беләү, уҡыусыларҙың эштәре тураһында ябай һөйләмдәр, диалог, монолог төҙөй беләү. Һүҙҙәрҙе ижекәтәргә бүлөү, ижекәтәр һанын билдәләй беләү. Мәктәп тормошо тураһында шиғырҙар. мәкәләләр уҡыу. Темаға карата һүрәттәр төшөрөү. Әңгәмәләр үткәреү. Башкорт телендә исем. Уның аңлаткан мәғәнәләре. Берлек һәм күплек мәғәнәләре. Шулай мәғәнәләргә белдерәүсә саралар(ялғауҙар). Әсәрҙең темаһын төп фекерен билдәләү күнекмәләре.

3.Мин ғаиләмдә яратам. – 3 с.

Ғаилә темаһына ярашлы һүҙлектәрән байытырға. Кешенә яҡшы һәм насар сифаттары тураһында әкиәттәр уҡыу, йомактар койоу, мәкәлдәр, көләмәстәр менән эште дауам итәү. Шуларға нигеҙләнеп, һығымталар яһарға өйрәтөү, яҡшы сифаттар тәрбиәләү. Әкиәттәр буйынса инценировкалар төҙөү һәм сығыш яһау, әкиәттәргә, йомактарға, мәкәлдәргә бағышланған иртәлектәр ойоштороу.Сифат. Сифат мәғәнәләре. Сифаттың дәрәжәләре менән практик танышыу. Тексттан образлылыҡ сараларын һайлап ала беләү һәм уларҙы кулланыу. Иптәшендәң язғанын тикшерәү һәм камиллаштырыу күнекмәләре.

4.Үзем йәшәгән ер тураһында һөйләйем. – 3 с.

Үҙең йәшәгән ер, ил, йорт, район, кала хаҡында әңгәмә. Күршеләр тураһында һөйләшеү. Яраткан урындар тураһында әңгәмәләшеү. Дуҫтар менән уйнаған уйындарҙы иҫкә төшөрөү. Алмаш, уларҙы телмәрҙә дәрәжә кулланыу. Күрһәтәү алмаштарының үҙенсәлегә менән танышыу.

5.Ауылда, калала йәшәйем- 6

Ауыл һәм кала тормошон һүрәтләү. Тыуған ер хаҡында һөйләшеү. Башкортостандың калалары тураһында әсәрҙәр уҡыу, белешмәләр алыу һәм һөйләү. Башкортостандың иҫтәлекле урындары тураһында әсәрҙәр уҡыу, белешмәләр алыу һәм һөйләү. Башкортостан мәғжизәләренә арнап альбомдар төҙөү, стендтар эшләү.Һан. Ябай һәм күшмә һандар. Һандар, уларҙың мәғәнәләре һәм һөйләмдәге роле (практик үزلәштерәү). Цифрҙар менән бирелгән һандарҙы һәм уларҙың ялғауҙарын дәрәжә яҙыу күнекмәләре бирәү. Урынды һүрәтләргә өйрәтәү. Башкортостандың мәҙәниәте, мәҙәниәт хеҙмәткәрҙәре тураһында әсәрҙәр уҡыу һәм һөйләү.Ымлыҡтар, уларҙың дәрәжә язылышын, кулланылышын өйрәнәү. Мәктәпкә тиклем юлды хәүефһеҙ үтәү, юл кағиҙәләрен үтәү.

6.Йыл мизгелдәре һәм һауа торошо тураһында һөйләшәбез– 4 с.

Башкортостандағы тәбиғәт күренештәре; ололарҙың һәм балаларҙың язғы эштәре; коштар, хайуандар һәм үсемлектәр тормошо, язғы байрамдар тураһында әсәрҙәр уҡыу һәм һөйләү. «Тәбиғәттең моңдары» темаһына әҙәби монтаж әҙерләү һәм сығыш яһау. Тәбиғәткә экскурсия, шуның буйынса әңгәмәләр үткәреү, һүрәттәр төшөрөү. Хәбәр, һорау, өндәү һөйләмдәр. Уларҙың телмәрҙәге роле. Бәйләнешле текст өстөндә эштәргә дауам итәү. Тәбиғәткә һаҡсыл караш тәрбиәләү. Рәүеш. Автобиографияны һөйләү һәм яҙыу күнекмәләрен формалаштырыу.

7. Төрлө хәлдәр тураһында һөйләшәбез.-4

Тормоштағы кызыклы хәлдәр тураһында әңгәмәләшеү. Үҙеңдәң хыялың, кумирҙарың тураһында һөйләй беләү. Башкортостандың яҙыусыларына, композиторҙарына, артистарына бағышлап альбомдар төҙөү. Һөйләм. Һөйләмдәң баш һәм әйәрсән киҫәктәре менән практик танышыу һәм уларҙы кулланыу. Бәйләнешле телмәр өстөндә эште дауам итәү. Кылым. Кылымдарҙы практик кулланырға өйрәтәү. Тексттан кәрәкле урындарҙы һайлап уҡыу. Иптәшенә йәки үҙең язғандарҙы камиллаштырыу өстөндә эште дауам итәү.

Ярзамсы һүззәр, уларзың мәғәнәләре, һөйләмдәге роле. Әсәрзәге геройзарға элементар характеристика бирергә өйрәтеү.

9.Һатып алырға өйрәнәм– 10 с

Укыусыларға финанс буйынса белем биреү. Зауыклы,бөхтә кейенеү серзәрен өйрәнәү. Иптәштәреңә, ата- әсәйгә бүләк һайлау серзәренә төшөнөү. Укыусыларзың телмәрзәрен байытыу. Йыл буйына үтелгән белемдәрен системаға һалыу. Кылым. Уның заман мәғәнәләре. Заманды күрһәтеүсә саралар (ялғаузар). Текстың йөкмәткеһен төрлө заманда һөйләү. Текстағы һүрәтләү саралары.

3.Тематик планлаштырыу

II класс

№	Бүлектәр / дәрес темаһы	Дәрестәр һаны
1	Танышыу.	3
2	Был мин.	2
3	Был минең ғаиләм	2
4	Мин нимә яратам? - 2 сәғәт.	1
5	Минең мәктәбем	1
6	Минең класым	1
7	Мин мәктәпкә йыйынам	1
8	Мин укыусы	1
9	Мин дәрестә	1
10	Мин дәрестән сыктым	1
11	Минең уйынсыктарым	3
12	Мин уйнарға яратам	1
13	Мин уйнарға сығам	1
14	Мин уйнарға сыктым	1
15	Минең кескәй дустары	2
16	Мин ял итәм	10
	Барлығы	34

III класс

№	Бүлектәр / дәрес теманы	Дәрестәр һаны
1	Һаумы мәктәп	2
2	Танышыу	2
4	Мин һәм минең ғаиләм	2
5	Мин һөнәр һайлайым.	2
6	Мин тәбиғәттә яратам	3
7	Минең яраткан мизгелем	12
8	Минең гардеробым.	3
9	Минең тыуған көнөм.	2
10	Мин сәйәхәтсе.	6
	Барлығы	34

IV класс

№	Бүлектәр/ дәрес теманы	Дәрестәр һаны
1.	Көндә мәктәпкә барам	4
2.	Мин ғаиләмдә яратам	3
3.	Үзем йәшәгән ер тураһында һөйләйем.	3
4.	Ауылда, калала йәшәйем	1
5.	Калалағы, ауылдағы эштәр	5
6.	Йыл мизгелдәре һәм һауа торошо тураһында һөйләшәбез	2
7.	Һауа торошон белә- ниңә кәрәк?	2
8.	Төрлө хәлдәр тураһында һөйләшәбез	4
9.	Һатып алырға өйрәнәм	10
	Барлығы	34